Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома,
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советеи Министрий Советеи орган
(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 22 май, 1973 шу. • № 61 (5322). Мах 2 коп.

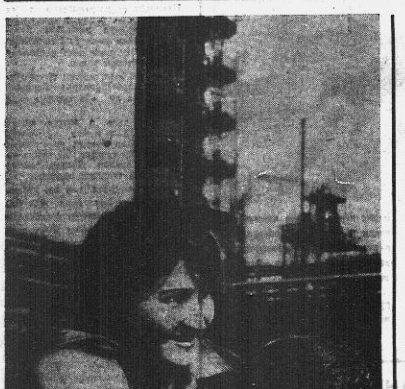

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ КЪАХЬЕГАМА ВАХТА

IцхьалагIча июле этог ергьа ах шера вай мехка хьайбаш леладеранаша юкъе яьржача Ерригсоюзни социалистически яхьа. Цу хана дика къахьегама толамашца накъа балара берригна шоай низ тIабахийта къахьегаш ба хIанз Нохч-ГIалгIай республика хьайбаш леладераш.

ДIадахача шераша пайдаэцна дикка духгарIа да ух шера пачхьалкхенга дохка духн фуашш. Денгара денга дуккагIа хулаш йоагIа шура.

ДIадахача шера 16 май тIаихоачаш ехкачух дуккагIа ехкай ух шера 16 май тIаихоачаш пачхьалкхенга шура Ачхой-Мартан, Советски, Веданз, Ножай-Юрт, Урус-Мартана районашкарча хьайбаш леладераша.

Цунца цхьан чIоагIа лохьяьй пачхьалкхенга йохка шура Наврешки, Грозненски районаш боахамаша. Масала, хьайбаш леладераша йоккхагIчарех цаI йолча Грозненски района дIадахача шера ехкачух 13 процент кIезигагIа шура ехкай ух шера пачхьалкхенга, хIаьта шадтеренцана — 19 процент.

Дика къахьег ух шера республика коа тIара оалхазараш леладераша. Къаьстта дика толамаш дахьад Ведана, Магиалбика, Нахтеречни, Наурски районашкарча коа тIара оалхазараш леладераша. Кхоачашъяь баьннаб уж хIанзе пачхьалкхенга фуаш дохкара ах шера план.

Хьайбаш продукци алсамъяккха хIанз дика хьалаш да республике. Лакхъенаай буц хьакха, чуя ййош йолаш хьайкъай доакъара лаьрхIа гурахь дIаййна хинна культураш. Цу хьалех бизза пайда эца хьажа беза республика хьайбаш леладераш.

1973 ШЕРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕ НГА ШУРА ЙОХКАРА АХ ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ

СВОДКА

Районаш	Паччахьалкхенга шура йохкара ах шера план кхоачашъяр проценташа	ДIадахачеи ухгIи шераша ехка шура кIийсъяр проценташа
1. Ачхой-Мартана	82	111
2. Веданз	114	146
3. Грозненски	61	87
4. Гудермеза	73	94
5. Магиалбика	76	96
6. Надтеречни	62	81
7. Наврановски	74	93
8. Наурски	73	97
9. Ножай-Юрта	142	бизза
10. Советски	62	4-заза
11. Сунженски	64	96
12. Урус-Мартана	74	106
13. Шаьла	66	92
14. Шелковской г. Грозный	78	99
Ерригса	23	38
	68	94

IйислагIча пятилетка кхоалагIча, хоалам6ева шера къаьстта дика къахьегарца белгалъяьйна я Грозненски химически комбината № 15 йолча цеха коллектив. Бигъ бетта план хаиал кIира хьалха кхоачашйар цо. Дуккхача маьлера болаш, электроэнергии кхойор цеха химикаша. Цар арахецна изопропилбензол тIехIлика мара хилап. ЦудучIа паччахьалкхен лицензи кхалаш. Знак синий, цар арахецача продукцена. Новкъосташа хьокхам телаш къахьегаш ба социалистически яхьк хьалха латта аппаратчикаш Реунов Анатолий, Прощенко Светлана, Дзыга Юрий, кхъбараш.

СУРТА ТIЕ: (аьрдехьара аьтехьа) аппаратчикаш А. Реунов, С. Прощено, Ю. Дзыга.

С. ХУГАЕВА сурт.

ГОВЗА МЕХАНИЗАТОР

Фу дIадерз лаьтта кийчье, из дIадувш, дIалийначул тIехьагIа тIапIначуьнга культураша Iунал деш — дзин лаьттанца бувзам болаш ба механизатораш. ХIаьта механизаторалла болх беш волга сан ше тежжа професи дика йеш-ваш, лаьтта дезаш хила веза. ТIаьккха мара карагIаздгадаш цунна балха тIа дика толамаш дахе. Иштта сан ва Грозненски районе 1 Мая цIерагIча колхоза механизатор Пронин Василий.

1952 шера Калиновски № 2 йола юртобазама профтехучилище чаккъяьккха вера из колхозе балха. Дага дожагIа цунна колхозе балха вечаш ше эггара хьалха баьккха лаьттан муз культурош дIае йолаяь ма. БIаьстан колхозе дар из. Колхоза председатель, партком секретарь, агрономаш хьожаш а болаш кхачаш механизатораша цхьана бIаьсти юв культураш дIае кхай тIа аравальар Пронин а. Шиъ захарера эгтара бекотохамегIа йола экзамен хетар кхоачаш Василева эгтара лаьлха дIаболабе беза болх. Цудухьа тхеккаш бола мух а Iуйранара шедал а хоалацар Пронина. Цхьан хIаманга лаьдувIаш вар из — болх дIаболабе, амма, лургйолча сигналага. Юххьанца сихдуш дика хьабулацар Василева болх, цхьабакъа цхьа ха яьлча новкъостий хьекамца дикагIа кхетаде вальар цо кьадеш дар.

Цу хана денз 20 шу совгIа дальнад. ХIанз йоккха баьха опыт Iовчь колхозе дикагIвола механизатор ва Василий. ХIаьта цу чохь дукха дика гIулакхаш карагIаздина цунна.

Ух тIехьарча 7 шера «МТЗ-50» маркех йолча трактора тIа болх беш ва Пронин Василий. Цу юкъа 800 сома маьха цхьацца йола тишьена оатхал хувцар мара ах кхы капитальни ремонт яьнц цо шиъ трактора. Цу гIулакхо кхо ворх сом кхоайтад.

— Мишта карагIдьяьнад цхьа из толам баккха, — аьнна дьяча хIтара:

— Из цхьаццна а кьайле яц. Трактор кьайлаяь денз дукха хиа тIабахийтанар из трактора мотора. Хен-ханиаха дувцар дьяьта, чохьхоаккхар техосмотр, ха тIех ца йоалийтад дора кхыдола Iунал. Цул совгIа трактор тиш ца йолийташ из дуккагIа лелийтара де дезар дукха Iомадир аз «Сельская жизнь» газет, «Сельский механизатор», «За рулем» яха журналаш дешаш а. Цу гIулакхаша торо хилийтар трактора хIара оатхазата планагIа йоагIача ханаз массех шу совгIа болх байта. Масала,хан-ханиаха Iунал а деш аз нийса пайда эцар, бахьан долаш планагIа шиъ шера мара ца безача скоростаца хувцача зало хIанз дьяьта болх бу. Иштта, планагIа йоагIача ханал кхо - дьяьшу дуккагIа болх беш и хIанз трактора дукха кхыйола оатхазан, — жоп делар Васле.

Хьувкъам кхебабучуа тIехьагIа дожаха дакъа-ловац цо хIара шера из чувшаш а. Масала, дIадахача шера ше цIкъанне 800 гоовIа тоше ялат чуийлар цо. Из колхозе эгтара лаккагIа болх хьокхам бе. Хlаьта Васле колхозе болх беча хана денз ьяьа даьтта дархIа хала да. ТIехьарча ворхI шера хала да хIлаьа оахам лаьрхIача цо дьяьта тIа юртобазама культура дIае езнига. Механизатора Пронин Васле. ше денна дош толамца кхоачашду.

М. ХАМАТХАНОВ.

Ни. Е. С. ТуМЕНОВАЙНЕи, М. К. ЦЛИКОВНЕИ, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАНХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА
НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР ЛАНХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
УКАЗ

Республикерча кхаьъегамхошта культура гIулакхаш деча хьинаре болх барах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла

Туменова Елена Степановнайна—Къилбаседа-ХIирий Паччахьалкхен драматически театра артистканна, РСФСР заслуженни артистканна.

Цалинов Маирбек Курмановича — Къилбаседа - ХIирий Паччахьалкхен драматически театра режиссера, Къилбаседа-ХIирий АССР халкъа артиста, РСФСР искусствай заслуженни деятела.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель К. ОЗДОЕВ.
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СИЛОКИН.

г. Грозный,
1973 шера, 18 май.

КЪИЛБАСЕДА - ХIИРИЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ДРАМАТИЧЕСКИ ТЕАТРА КОЛЛЕКТИВАНА НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР ЛАНХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА
НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР ЛАНХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
УКАЗ

Республикерча кхаьъегамхошта культура гIулакхаш деча хьинаре болх барах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Къилбаседа-ХIирий Паччахьалкхен драматически театра коллективана.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель К. ОЗДОЕВ.
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СИЛОКИН

г. Грозный,
1973 шера, 18 май.

ЦХЬАНА ЛЕЛАДУ ЭКОНОМИЧЕСКИ, ПРОМЫШЛЕННИ, ТЕХНИЧЕСКИ ГIУЛАКХАШ ДЕГIАДОАЛАДАРА ХЬАКЪЕХЬА СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАЙ СОЮЗА ПРАВИТЕЛЬСТВАНЕИ ГЕРМАНЕ ФЕДЕРАТИВНИ РЕСПУБЛИКА ПРАВИТЕЛЬСТВАНЕИ ЮКЪЕ ЯЬ

СОГЛАШЕНИ

Советски Социалистически Республикай Союза правительствин Германе Федеративни Республика правительствин.

1970 шера 12 августе Советски Социалистически Республикай Союзан Германе Федеративни Республикаиеи юкъе даьча Договораша хьежжа цхьана леладу экономически, промышленни, технически гIулакхаш кIоаргIе а ловш,

торговлеи форда наькъийи юкъарча дешаех лаьца 1958 шера 25 апреле Советски Социалистически Республикай Союзан Германе Федеративни Республикаиеи юкъе яь Соглашенин торговлеи экономически цхьана гIулакхаш леладераи хьакъехьа 1972 шера 5 июле Советски Социалистически Республикай Союза правительствеи Германе Федеративни Республика правительствеи юкъе йIаьхьача хинна яь Соглашенин тергал а еш,

Европе цхьана леладу гIулакхаш дегIадоаладара новкъостал де дагахь;

йIаьхгIча хинна соглашенеи яра пьакъаца цхьана гIулакхаш леладелга Iалашдари шердари пайдана хилар бакъ а деш, ухх хIаманта вайад яьй:

Статья 1

ВайаI еш йолча оагIоша цар компетентни организацеи предприятеи вIаши гIойле хилара ларда тIа цхьана леладу экономически, промышленни, технически гIулакхаш шердеи кIоаргIеи гIертаргIа, цар шоай торонашка хьежжа новкъостал дерзда цу тайпара цхьана леладечу гIулакхашта.

Статья 2

ВайаI еш йолча оагIоша 7 статья тIа хоалашъя комиссега гIолла белгалдергда цхьана леладу гIулакхаш йIаьхгIча хинна шердар ловш дола доакъош. Цу цхьан хинна вайад еш йолча оагIоша эгтара хьалха тергалдергда вIаши эшараш бедала ресурсаш, энерге, технологе, оборудование бе-бе тайпан, наха дуккагIа эца товараш.

Статья 3

Ух Соглашенера хьежжа цхьана леладечу гIулакхаша шоашта чIоагIаргIа, белгала аьлча:

— вIашн экономически хьанг хилара хьежжа йола промышленни комплексаш хьалга, хIаьта нитта къаьст-къаьста промышлени предприятеш шерьегIеи модеризаци елгеи;

— оборудование цхьалола тайпани кхыйола изделеи хьара дакъе цхьана гIулакхаш леладелга;

— бедала материалий къаьст-къаьста тайпан хьара дакъе цхьана гIулакхаш леладелга;

— патенташ, лицензеи, «ноу-хау», технически информаци дIаъа йIелга, йолаш йола технологи ютъеккхувлара тоьалга е кердалар кийтъенга, хIаьта нитта технически гIулакхаш дара е дешар хьехара специалисташ ухгIтилга.

Статья 4

ВайаI еш йолча оагIоша новкъостал дергда цхьана леладеча экономически, промышленни, технически гIулакхий проектаех йола контракташ увттаяран кхоачашъяран. иу гIулакха, шоай торонашка хьежжа, эшан бола аьттув боаккхарга.

Статья 5

Цхьана леладеча экономически, промышленни, технически гIулакхий къаьст-къаьстача проектай условеи шинна а оагIон деша хьашт долаш йолча организацеи предприятеи вIаши дага а ювлаш увттаергIа хIара пачхьалкхенге делаш долча законошеи социамашцеи хьежжа.

Статья 6

ВайаI еш йолча оагIоша новкъостал дергда шоай компетентни организацеи предприятеи кхоалагIча михаццца гIулакхаш леладара.

Статья 7

Ер соглашени практически чаккъхьккхара беча балха кулгаи делга тIаьдул цхьана экономически Iилна технически гIулакхаш леладара деншаяь йолча Советски Социалистически Республикай Союзеи Германе Федеративни Республикай Союзеи Германе Федеративни Республикан Комиссена. Иу гIулакха цо кийчьяьрча цхьана леладу экономически, промышленни, технически гIулакхаш йIаьккхача ханна дегIаккхувлара перспективаш йола предложенеш.

Статья 8

1971 шера 3 сентябрча йиъ оагIоркхарча Соглашенеца тар а еш ер Соглашени оттаяьча процедурашка хьежжа Берлина а (Малхбузеркарча) йоагIаш хургьа.

Статья 9

Ух соглашене новкъараре яц Советски Социалистически Республикай Союзи Германе Федеративни Республикан хьалхарча шин оагIорахьарен дуккхача оагIорахьареи аьлча договораш соглашенешгга.

Цунца дувзаденна, вайаI еш йолча оагIоша, нагахьа санна лиъа ца йолаш, царех цхьанне еннача предложенегIа консультацеи ерсьа, баьхьар аьлча. иу консультацеша уьх Соглашене кертерча лерхIарашта новкъараре ергIойаш.

Статья 10

Ер Соглашени чIоагIа а енна дIаоот цунна кулгаш яьлаьча дийнаъь денз, хIаьта из шу шера низ болаш а хургьа.

Из ха чаккхьялле яьх бетгал тIехьха да йIоалийташ вайаI ергIьа цхьана леладу экономически, промышленни, технически гIулакхаш дIаъе йолаш деIаккхувлара чаккхаханза заргдоацча гIулакхий хьакъехьа.

1973 шера 19 мае Бонне оттаяьй шин экземплараГIа, хIара ер эрсийн немцийн мехала а йолаш, хIаьта шинна а текста низ цхьатара ба.

Советски Социалистически Республикай Союза правительствена хьалхара
Л. БРЕЖНЕВ.
А. ГРОМЫКО.

Германе Федеративни Республика правительствена хьалхара
В. БРАНДТ.
В. ШЕЕЛЬ.

Л. И. БРЕЖНЕВА В. БРАНДТАЦА ХИННА БЕСЕДАШ

БОНН, 18 май. (ТАСС). Тахан ухгIа, Петербергера, КПСС ЦК Генеральни секретарца, СССР Лакхехьарча Совета Президиума члена Л. И. Брежнева йIаьхха беседаш кхайкар ФРГ Федеральни канцлерапа В. Брандтапа.

Беседаш йолча хана белгалдаьккхар Л. И. Брежневи В. Брандти СССР-ан ФРГ-ерчи юкъерча договора кулгаш яздарга дуоаолена 1970 шера Москве а дуг-тIехьаьча 1971 шера Оранде а хьалхарча вIашагIкхийтта хилара цхьана леладу вIашй гIойле йолаш дола Советски Союзан Германе Федеративни Республикаеи юкъера гIулакхаш дегIадоаладара дикача оагIорахьара вIашин яь хилар. Уж гIулакхаш шин мехка халкъай духьа дIахо кIоаргIерен шердареи перспективашка хьежар.

ВIашй дIа-юха дувцар кхетаяча хьалашка чакхъьялар беседаш. Хетаршта дIахо а дагадбургба.

Л. И. БРЕЖНЕВА ФРГ ПРЕЗИДЕНТА ТIАЙИХЬА ВИЗИТ

БОНН, 19 май. (ТАСС). Тахан визитаца ФРГ Президенча Густав В. Хайнеманца а, ювца, цунна паргIаттача хьалашка къамаьл хилар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума члена Л. И. Брежнева.

Къамаьл деча дакъа лаьцар СССР яхьча мехканцарча гIулакхий министра А. А. Громыкоеи ФРГ кхыча мехканцарча гIулакхий министра В. Шееле. Хьаьта нитта ФРГ-ерча СССР посола В. И. Фалина, Федеральни президента ведомства статс-секретара Л. Шпангенберга, Советски Союзерча ФРГ посола У. Зама.

Л. И. Брежневи Г. В. Хайнемани дIа-ъа дагдаьлар шинна а оагIонна хьаттдохча дешаеш.

Л. И. Брежнева СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа официально Советски Союзе хьийхар федеральни президент, хIаьта ФРГ президента из дIатIа а йийар.

ВIАШН ТЕШАРЕН ДУВЦАР КХЕТАДАРЕИ ГIУЛАКХАШ

КАБУЛ, 20 май, (ТАСС)). Афганскин кепайбазонго чIоагIа терках гIайбоагIг ГIулакхаш Совета Президиума Председатель П. В. Подгорный официальни доттагIеи визитанга Афганистане вара.

«Из визит — дIахо йодача хана советско-афганскин дикача лоалахой гIулакхаш деIаккхувлареи чIоагIадареи гIулакха юкъе — дакъа лацар», — яздуй «Караван» газета. Советски Союз, керладеих газето, коргатаьккхалеи нарIатгIан гIахьарчу Афганистан дахьъала йийна хьалхара пачхьалкхе яр. 1921 шера 28 февралв Москве кулг яздаь хинна дIахьа доттагIала гIулакхаш леладара отгIадь советско-афганскин Договор. Афганистана историе хьалхара дар, дунен халкъаьнга юкъера бокъонца нийсон-договор.

«Кабул Таймс» газето белгалду, шин арIагIа, Сийлахь-йоккха Октябрьски революци кортьяьначул тIехьагIа В. И. Ленина лара елна советско-афганскин доттагIал шерагара шу массага доал чIоагIаъуп латт. Газето тешам лу, Н. В. Подгорне Афганистане яь визит шин мехка юкъе доттагIан вIаши аьттув болаш гIулакхаш леладеи ах бIаь шера историе чухь боккхача лоарIаме хIама хиргIалара.

СССР-ан ФРГ-неи ЮКЪЕ ЯЬЧА СОГЛАШЕНЕШТА КУЛГАШ ЯЗДАР

БОНН, 19 май. (ТАСС спец. корр.). Тахан ФРГ кхыча мехканцарча гIулакхий министерстве торжественни хьалашка кулгаш яздеи дар Советски Союзан Германе Федеративни Республикаеи юкъе яьча Соглашенеша.

Цхьана леладу экономически, промышленни, технически гIулакхаш деIаккхувлара хьакъехьа яьча Соглашенена Советски Социалистически Республикай Союза правительствена хьалхара Л. А. Брежнева, А. А. Громыкос.

Германе Федеративни правительствена хьалхара — В. Брандта, В. Шееле.

Цул тIехьагIа кулгаш яздеи дар цхьана культурин гIулакхаш деIаккхувлара хьакъехьа СССР правительственен ФРГ правительственен юкъе яьча Соглашенена. Цунна кулгаш яздар СССР оагIонгахьара — А. Громыко, ФРГ оагIонгахьара — В. Шееле.

1971 шера 11 ноябре фегарча ха СССР правительственен ФРГ правительственен юкъе яьча Соглашенена кхы тIа а дальча протокола кулгаш яздар СССР правительственна хьалхара — А. А. Громыкон Гражданскин авиаце министра Б. А. Бугаевен, ФРГ правительственна хьалхара — В. Шеелен транспорта министра Л. Лаурицонен.

Соглашенеша кулгаш яздеча хинна цига бар минута СССР аре-хьара торговле министр Н.С. Патоличев, СССР культура министр Е. А. Фурцева, КПСС ЦК Генеральни секретара помощникаш А. М. Александров А. И. Блатов-на, ТАСС Генеральни директор Л. М. Замятин, КПСС ЦК Дунен халкъашта юкъерча отделаш заведующе заместитель В. В. Загладин, ФРГ-ера СССР посол В. М. Фалин, ФРГ-ера СССР торговни вакал Д. В. Козьмин, советски посольствин торгпредствин болхлой.

ФРГ оагIонгахьара цига бар федеральни правительства членаш, бундестага депутаташ, кхы-боа официальни нах.

Зале дукха бар кепайозан, ре-жиссе, телевидение заькалаш.

ШКОЛАШКАРА АТЕИСТИЧЕСКИ БОЛХ ЧIОАГIБЕ

Дешархоша луча коммунистически хкетама ерригача системах онда дакъа да атеистически кхетам балар. Цундуьа шIаалтача, 1971 — 1972 дешара шерал КПСС Суженски райкома пропагандах дIкатоен отдела массайоа школе атеистически баьта планировани ена хана шIийа ши дIаяхьийтар педагогически Iилмай доктора, М. И. Калинина цIерагIчу Благовещенски педагогически института профессора нов. А. Н. Алексеева могаьа дешархоша атеистически кхетам балара план.

Школай педагогически коллектив тIаваша болгIалара толамаш дьхьал дешархой материалистически миновоззренех. кхебара гIулакха. Цул совгIа «В. И. Ленина Сингхан кинодехи яьхара йха проблема Iомаеча политически дешара сето дIадаларан карарчех дешара шерашка чульхьай районера ерриге пионал. Мисала, 1972 — 1973 дешара шерал из проблема Iомаеш хилар № 1 йола Карабулакера юкъера школа.

— Из проблема Iомаеро, — йоьх школа директора семинарски группа пропагандиста нов. М. С. Фролова, — хьехархошта новкъостал ду дакъаза Iилмаш бозараме урокаш шера, классе болашца ма-шена дешархошта атеистически кхетам балара болх дикагIа лелабе.

Цу школеоча хьехархоша атеистически кхетам шоай тайнара среднешша бенна тIа Iеш, саг тIаьхьох из шиъ пред кхоллар, Iалам, общество эргайоьхар воьга а хойташ.

Масала, юхьханиарча классай тьехьехо нов. Л. А. Коноваловае шиъ дешархоша дувш дуккха кхайленаш гучуяккеи Iалам чуьа ца хинна тайна материалаш дьхьал новкъосташ лаьа йолаш Iилмаш дыш.

Географе хьехархочо нов. В. Н. Уваровае чIагIчалоьхь Iаламаи Салгаши йола дыш уйлаш корта бозаш цIлар, географически дIкъа-ъькех церковникаех хIинзаьчу хьалашка тарбала гIертаи мишта хьувз. Тилман чухь кхолдаи йола хIамаш атеистически уйлаш ца дувзделена хIара дешаш ца. Iолла тIама кхолдаи уж ъьахкхоллара сага уйла тIеразаьь дьхьал ва яьа гIерташ.

Колониализм мехкаш Iомалеча хана пьехьочо лаьккера класспашкарча дешархошта дIахаьт шига капиталисташа тоIедаь дожкха хIалькъан кхерама кIал доагIтедеран царга шоай яхьл дайтар ца дувз ъьиъ, пайда мишта эш.

Бокъха Iилмаи - атеистически лоарIIам болаш ца ширача дуне-ни юкъера бIаьнгерийн истори Iойлеча чаьа дешархошта Iилмаи бола юхьханаша кхетам балар. Цудухьа исторе хьехархочо нов. В. В. Володиче бу историческа Iалам болаш — дешархошта, из дуне тIа балара бахьанаш довзийт, юхьханца бьхьа дах Iаламе яздеш ца лоарIIабьыгеч кхетам кIезига болаш хинна ма-ре.

Литературе хьехархочо нов. В. А. Артемеикос 6-ча классе урока тIа пайда йийар А. М. Горьке «Берал» яхача произведенеи. Цу тIа литера докъошца дог теша а деш ше мабарза хьагучабоахех ъь. хьаъкех, «дьхьа ъьхалаш саг воагIа».

Цу школа дешархоша бокъах болх бу классе боачача хана з. Къасета мотте, дIалоан И. Бе-ранов, дIа Горелов «Бабе бIаьнираш боабар», А. П. Алексеева «Хана» поэма правительства наьтелеча ерриге ъьеленнин. Ф. Е. Моисеева 1905 чоьа 9 январь» а, Горькие Iилмаш хьехархоша атеистически кортинаи а гойташ дешархошта литературе хьехархоша ши дешар бесединаш.

Лаьккера классешкарча дешархошца утренникаш ду ухх темаех: Малаш-ба-ма-ж турвалаш яьхьаш Iилма «Iаштабисхьарашш», «Космос хьан ю», «Iилма дыш» а, «Космос хьан ю, сиела дьхьа ваи яхаш». Цьха сайре дIаяхьаш ухх темах: «Таманаш йоаьа тамаш». Книжкаш дешаоий конференеш ю «Тха синош кIаьнкъалаь» яхаш та Львова (9 класс), «Къьнарча-хьарча» яхача Козлова (6 класс), «Со виц ма велаь» яхача Овалова (7 классе) книжкаеч лаьча.

Школе хадламза аралоах «Къона атеист яха пенгаеш. Беттабетта школерча радио чу гIолла IIаеш «Iилмеи дыш» яхача журнала обзор.

Дешархой дегаш дыш тувлорах цIендар дуьхь дозттабеча къоначеме хьинаре дакъа лоаи библиотекарша. А. Я. Фроловаеи Л. А. Симкоси. Шао дика вIашIтехIоах атеистически литературе дешлIа, атеистически темаех лаьча читательски конференеш, обзораи, беседдаи елга, атеистически литература витринаши выставкаяи уьттаетта. Библиотеке выставка оттаеш ухх темах: «Дуне, саг, дыш». Дуьхь атеистически литература да ъьхаза гулъаь классе боачача хана дешш, беседдаи, обзораи е.

Книжкаш дийшачуьи обзораш ъьчули тIехьагIа бераш, массаза а яхар мо, дынах дола книжкаи хетташ библиотеке уж. Цо хьаъькех бокъонца лоаа дуне доаерца безам дуьхьагIа хилар, шар уйлаштаа ъьашIдоьа тIама яз хинар.

Бокъха атеистически бол ъь Нестеровски юкъера школа хьехархоша. Хьехархочо В. В. Халинае урокаш тIа пайда эш талъха багатбуламшца обязаши литературе ешарах. Цо бераша цхьана альбом кийчIыьа тIагIоала ладьа хаъкъа кицца а доаш: «Ды — лоаьаь, лоарале бераш» Альбоме тIа гулъаьа дыша дуьхьагIа тайп-тайпара кицаш, кIоаноалгаш, фьайгаш, дувшараш, хинна кIаъмаш. къаьдаан. Хьехархочунга тIесеза а урока тIа хул альбом. Шийна ийшача минуте пайда ма цо кицаь е кIоаноалгаш. Шиъ кIаденка хьажбо майрра хьаъкех хьо бозашбераш-кIаш цу дыша бахьанаш довзийт, юхьханца бьхьа дах Iаламе яздеш ца лоарIIабьыгеч кхетам кIезига болаш хинна-ма-ре.

Хьехархочун альбома тIа эрсий сийлахь ъь-ношха Iилмаха М. В. Ломоносов ъьаъькех-на Вселенни ъьаъилараз Iилмаиа хетараш бокъонца довзийташ воIа пропагандист, дуне довзара материалистически, исторе детIаболаьар, дуьхьа материальность а дуне даим лаъ-а-ргхатар а бахьанаш вар саннa. Дешархой да да Радищева, Рылеева, Пушкина, Лермонтова, Гоголя, Белинске, Герцена, дуьккха-на ъьхаъар дийкъаеш. Хlара денна ъьоаьаь тIа а дешаш боачача хана а къастадуьу уж ерриге хIаманш.

Эрсий истори литературен хьехархо шолша нов. И. С. Силова 9—10 классешца ма бога атеистически балха тIа пайда эш советски писатель — Горьке Маяковске, Тренеев, Шолохова, къьнар произведенеех. Масала, «Бух тIа» яхача Горькие пессатIа бокъаьнера Iилмаш дыш. Цо школерча пхе хьехархочо шолшка «Мишгтад шун дынаде, мотте, ваьна дыша дахаре» яхача жоп деанад: «Ма-ржа-ро— «оаллаад сога», шоллагIчо — «Сона сайна цунах хоши хIама ваш», ъьоаллагIчо — «из сона ъьаь, цу дешш уйла хIама я со», ъьалагIчо — «сона цунах хIама таш». «Цу ъьаъьехьа аз жигтадеи хIама дац, сона бIаргалайна хIашш лоп уж», — жоп деанад пхеллагIчо. Иштта жоп тел Iилмаи - материалистически миновоззреи йолаш дешархой ъьаъькех йоаьа хIара ъьехархоша?

Рейоне кIирлаь щоай гIулъаьхаш дIаздоладаьь кераста ди ледабеча сеатана, Синсой - ГIалай тIарча лаьмаеш деча шIено. Дlадахача дешара тIеъь, моттаеш воозтача хана, уж дешде дIашIкIихийтачара 8 кIаьнк лъцар. Уж бер № 2 йолча Карабулакски юкъера библиери Тюмени станица школашкера дешарой.

Бусалба дыно дешархоша мел влияни ю ховрда укх шера ВЛКСМ райкома бюро хIинца кIаманга хьежача. Крайнокътабрьски юкъера школа комсомола райкома бюро воаллаир 28 дешарко. Бюро заседани йолча цIагIа кхаъа чулоаллир цхьатарра дыь йийиг. Беседа ева хана ъьалхаъча шин йийнага цхьаккха хаттар дацъаь шар дынагара гIулакхий ъьаъьехьа. Цъьабкъъь-да, кхоалагIчо. Бухучуеча Мовлатхана ийлеснадаь цу тайпара хаттар. Цо дийнар дыш гIулакхаш шийна цIоаттIа бакъъьа хеташ хIинах мотте, дальхь ше тешаш хIинарах» а. Цунна тIехьа по-ъьинар яха йолаеннай хьалхагIа беседа ян хинна шин дешархоша, царна тIехьа вож бергигаш а. Белгадаздакха деза, кагирхой, цъьаш - цъьашца эшаш комсомола дIачушара хьаъькеъьара ВЛКСМ Устава положенеи ухъаза тоалаяь кIлар. Уж бергига дешархой дынна дика уйла йолаш боллашъь а комсомоле дIачийбаь. ВЛКСМ райкома бюро членаита хапал - тешаш хьаъ тешаш бола кагирхой ленински комсомола мутIарашта юкъе хила йиш йоаьа-ш.

Дешархошта Iилман - атеистически къатам балара бюо бола болх чIоагIлагIа дIаболабе беза района школашкарча педагогически коллективаша. Хьаъькеъ а, школей цъьаболча кулгалъошеи къьъьаъькоонен бе болагIлача тайпара мах бац дына дуьхьалара болха, терказалдеш церковникашеи моллашеи тахан дегаонаъе ораш бераш ца кагIрхоша кIаьнкъ.

М. ГАЦИЕВ.
КПСС Суженски райкома инструктор.

Таджикски ССР. Вахша тIара энергогигант — Куряински ГЭС— низ болаш йоагIа. Май бетта, йиллача ханал цъьа бутт хьаъхь, эксплуатаце дIалуш и ъьхаалагIа гидроэнергат.

Гlишло хьаъьеча майдан тIа гидромонтажниниий электромонтажниниий бригадашта юкъе шерра социалистически яхь ларжай. Яхьх хьаълле лелаю Костин Борис жерге латтача коммунистически къьъьаргаеи бригада, йиллхача силовой трансформатора ханал ши бутт хьаъьа монтаж ш ъьинчал ва коллектив.

СУРТА ТIА: , шиъта я ташан ГЭС-а здани бьер латтачара къьъьачча.

Р. ПОЗДНЯКОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ТIЕХДИКА ЗНАНЕШ ХЬЕКХАР

Грозненски вагонин депо пропагандист Азизов Евгений Магсемедовичаь керте латтача тхелагIчаь шера дешара Маркизма «Ленинизмаь основаш школа дахувзIарша Iомаьяь В. И. Ленина кIУ де деза». «Сийлаъь - йоккхаъ» поэзи» яхеи ъьхаъоеи балхаш. СССР 50 шу дизара сийна хинначу тор. Аесеевски ъьаъьехьа материалаш къьъьаеи. Уьк денна хинначу итогови занятеика Iомаьь керттера тема яр «Сага исторе халкъьаь массаи личностен лоарIIамех» яхар.

Школа лаборатораша строгальщица Р. П. Бокановаеи, инженера Н. И. Айзиковаеи, техника Э. Б. Дадашева, къьъьар дийпар обществено - экономически формаеи дешах. Хlаьта вагонашка технически хьожжа пункта начальникна заместителеи Ю. Шкатула кIоаргга шийна предмет хоаттаха а ъьоаьаь дийпар ъьаъьа обществена исторически формеи.

Итоговаи занятеи дика вIашIтехIоьъьа чакъъьалар. Цига деаш хинначу 24 саго йолаш кIоаргга знанеш хIар дIаъьоеар. Цига уж деташ хинначу шерашка теоретически дегIабаьъьа, ца Iеш пахала йоча политически бакъа опыт ейзар царна. КIоаргга чулоаш дыьа а пар беседаш а политинформацеи.

Г. ФЕДОРОВ.

TIEMA ВЕТЕРАН

Хьехар Вахрамеевна ца ваьнна дика дагIаьа пайдаэтта, ма ва бергигаеи, ше а вахь ъьхьоаттIе классе дешаш воаьа-ш, ма ъьоаьаь сагIъьаеи, ма ъьоаьаь сагIъьаеи, ма ъьоаьаь сагIъьаеи

РЕЗЕРВАех ПАЙДА ЭЦ

Дыка лоарлабир тхя района хьайбаш лелаберан паччахьалхенга хьайбай продукци дохкар хьалхара кварталан планах. План 370 йолча 435 тонн дуьхь, 960 тонн йохка езачу 1000 тонн шура, планал соьгIа 54 эзар дохкаш 944 эзар фуьдехкар паччахьалхенга.

Толамца кхоачашбир паччахьалхенга дуьхь дохкара хьалхара кварталан планаш «Джалка», «Автурнский», «Южный» совхозаша. Кхыта шура йохкара планаш дика кхоачашбир Куйбышева цIерагIча колхоза, «Южный» совхоза хьайбаш лелаберена. Масала, Куйбышева цIерагIча колхоза къахьегIаташа паччахьалхенга ехка шура хьалхара квартале планагIа йохка езаш хиннача 52 тонн дуьхьагIа дилар, кхыта «Южный» совхоза — 16 тонн.

Ерриге район хьайбаца паччахьалхенга хьайбай продукци йохкара хьалхара кварталан план кхоачашбир кло а, цхьацца долча бохахчашта паччахьалхенга йохка езаш хиннача ца йохкаш дуьхь хьайбай продукци гIайпар. Иштта, «Джалка» совхоза паччахьалхенга хьалхара кварталан планагIа йохка езачу 105 тонн кIезигагIа ехкар шура, хIинца фуьлан — 150 эзар кIезигагIа. Ленина цIерагIча колхоза паччахьалхенга ца йохкаш 20 тонн шура гIайпар.

Уж кхоачамбошпараш пайдеспад дIадахача шора Ian-памалахь доахан чуецилара хIоаттараш кIезиг терхам тIабаккийта хиннадь, Iалашдаьча доакъара кхоп ца баьнда, доахана Iуд тоадара лерттIа йохкор ца яьнда, ферма къахьегIачохь болх бIаьнтIехьбаккхара тIехьежкам ца лоаттабаьнда.

ДIадахача шоранца найсийча ухьхагIа я уьх шера хьалхара квартале паччахьалхенга ехка шура. IцIабаккъа хьалхара кварталан темпашца дIахо а болх бойт тахаш я паччахьалхенга шура дожарца ах шера пхиъ-ялх ойо кхоачашбойн. Цудухьа доахангара йохкха шура алсамйжкхара ерриге а резерваш оарнгIьата еш боакъанна кулгалхошца, специалисташа.

Доакъара лаьрхIа гурахь дIаьйна культурашца йолча кхашка дIаьна доажалоца доахана дуьхь йола шура дуккха дуккагIа я уж чуецилдаь доаттадеча хана цар дуьш хинначуьл. Къахьета чIоагIа дIсиина доахана дуьхь йолу шура «Джалка» совхозе. Куйбышева цIерагIча колхозе. Цуьна цхьана докхха гIелат да доакъара лаьрхIа культурашца дIайбинача кхашка лаьрхIа участакан хьажкоста а ца еш доахан доажадар. Юачул совгIа буд баргIан тIабетташ йохор хьайбаш. Из бахьан йолаш дIаьна ахханарца загIапаш чуецилдеш да доахан. Буьй хьекхачул тIехьагIа аьта а аьта теларгьа пирша. Цу тайпара кийчдь доакъар доахана дикагIа дуьхь. Цул совгIа цу Пулахьор торо хуьлийтаргьа доакъара культураш дIайбинача кхашка хьайбаш баьнарча доакъарца Iалашдарад совгIа цIаьфочун участкашкара йол. сенаж кIийчь.

Тоалуш доагIа доахана Iуд тоадарца бувоан бола гIулдакаш да. Уж шера хIара бIаь Iатта тIемьара даьха Iаспаш дуккха дуккагIа да дIадахача а дуьхь хьалхарча а шерашка - даьхачул. Кхыта Iаьсий лелаберан специалисташа доакъар да уж юкъера на дувдийтаьн унахIенна хьалхедар.

Бохкка терхам тIабохийт работнице хьайбашкара йоаккхара продукци дIадахар доахара. Цунах тесналлу факто. дIадахача шера хинначуьл дуккха дуккагIа да уж шера лоаман даьлеташна доажадеш дуггаш дола хьайбаш.

ХIаннзе а йоахо еш я боахамашка тешаме доакъара база хьалъара. Доакъар Iалашдара кампинн дIайолае дуккха ха йисаьна. Маь бетта тIехьарча кIерга. сIа дIадолалургда йыш, сенажа буд хьакхара балхаш. Из болх дикеи хаиаш тIехьа ца йоахаьш дIа а болабаь чахдоакхара хIаннзе а тIатсIIа тоайнца йисе техника тоаеш, сенаж йоллара кIоагаш кийдеш къахьегаш ба района юрта боакъана болхлой.

Цу зеррисна гIулакхашца торо хуьлийтаргьа района къахьегашхошта хьайбай продукци яккха. реси из паччахьалхенга йохкарен нIслагIча пятилетка халкъохкама план толамца кхоачашбе.

А. ГАНУЕВ,
Шаьла района юртбоахама управленне керттера зоотехник.

ПРАКТИКА ЙИЛИЧЧА ЦУХЕ БЕТТА ПЛАН—ХАНАЛ ХЬАЛХА

БУВЗАМ ЦА ХИЛЧА

Наьсаерча юртбоахама техникума студенташа теоретически Iомадьар практикаца чIоагIдара даьрхIа вIашагIбелла боахам ба Наьсаерча совхоз - техникум. Из боахам республика колхозашкахь совхозашгIеп практически къахьока дехкарийлла ца юртбоахама производство лакхъе торо кулгIатта Iилмина карагIдаьнарш кхашкеи фермашкеи балха яшта кокъаьчула леза, чарез нийса пайда яшта боакха беза. ХIаьта вайна гуш дуг фуг?

Iилмо ъьахьскхача, тайпара (хIаьта студенташа а яшта хьакхаш хургда-кх) гуIаьх хьоа керттера оздан деча хана а ца юлаш, тай виллар органически удобреи сочинение - технически торийтоварен ферминь пылханиьк йоаккхаьна асфальта наькъа дехьа уллача кхашка. Из а дикагIа долча боазамашка санна органически удобреи кхай тIа гIолла дIа-кха тувсаш боаркъа а ца еш лафеташа дIа а еше кучкаех июолаар. Цул совгIа кхай тIа йиллача удобреие сIанаш доде яр. ХIаьта аьча, ширидьпа а доаташ доахана дацца хIалхьарцIерца, дацца писача силосаца адонна керда кхо да кхашка дилдар.

Дейнара программагIа хьежка, кхай тIа удобрени яшта йиллача ешш хьалъохкар дуьхь дац тургда-кх из гIулаех. Цхьабакъда лъяттах «Iургда» де хьаи бокъо еинай - хьогI техникума хьехарг хоттиг, кулгалхошта?

Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза сомий бIаьнашан лелаеча бригадина юкъе уллозах - техникума сомий беш. Цхьабакъда колхозе сайна совхоз - техникума бепа дика. Цуьнан па дацца гуш да. Колхоза сомий бепа шиъ хаиначъа гаьнаш еГой, гаьнашта юкъера новкъошна гонахара лъяттах дIаьд, хенашта кIира техай. ХIаьта совхоз - техникума бепа? ЦхьаккхА да вовшах санна лагг из. Гаьнай деиашта гонахара лъяттах дIаьдац, кIира техаш, яIаьш, муIIаргIата юкъера новкъашка оасар тIадьяьнад. ХIаьта хий дIадарат-м дуьнах яшаш а ваш. Гаьнаш дIасгIеча дийнаьх дена хий ца дуьллаш я совхоза беш.

Уж кхоачамбошпараш бIаргабдайта техникуме дешна багIана студенташа лаьтта лелаберан малагIа культура Iомаю-хьий, аьна хеталу.

В. ЧЕРНОВ,
Сунженски района юртбоахама продукци кIийчъяран эцIаран паччахьалхенга керттера инспектор.

ДОТТАГIАЛА ВIАШАГIКХЕТАР

Дахача пIаьрсера дийнахь «Красный молот» заводь кхоьсаIадешта хьалха гуIаьнеш дуьхьа нах. Заводе дIачувоаллача гуш да «Марш» доагIалда, деза хьашший» яха лецнаш. Лерттта доьхьала кхена доачу ду лаптиш, къхтаву из хьалтехь дуьхь хь ца хиларах, хIаьта гулбеинарца хьашший тIакъа кийчбена хIалорат.

Дуьхь ха яхьас ачайсал ши автобус. Фусамдаьлха моаршал а луш шар тIара Iобуьл Къилбаседа - ХIирий халкъа театра артисташ. Тахан уж бIаьнаб тIабоьсинера революце орден лелаеча завода къахьегамхоша вIашагIкхета. Гулбеинаран бIожаршца йолча республикера бераз къаьшшийг кийчбеш чубе заводан парткома секретара Ю. Кузнецова.

Хьашшика моаршал хабтечуьл тIеIаьдIа, тIедиг заводах. къахьегамхоеч лаьца къамаьл йар «Красный молот» заводе директора. Социалистически Къахьегамий Тупалахочо Н. К. Колесникова. Цо яьлар: «Дечу къашший, тхо лог гIолаьлла да тахан шо тхо доне хьашалагIа дахкарах. Шуна логбезам болош ба тха къахьегамхой д. Тахан вай санна, культура болхлоццца вIашагIкхета йиш хинна болхлой класса дIаихача замалаьха. ЦIудухьа къамаьта юкъера доттагIал кхи а чIоагIа. Бокъонца - доаргIаме да по пхоьмта дIахкар. 77 шу дашнад тха завод йилла. Тахан шоана гурьяьн ятара хьалха, завод аьча а, цех чухIина гIиллО. ХIинца тха 18 цех я, заводо дIалоцца доазуьв 150000 эзар квадратни метарга дIакхоьч. Къахьегамхоша къашгаш ахоачашдара Герий ворхI учреждени а. Лоькхий кхиьлай тайп-тайпарча къамий произведеаш. Оаха миччаха а выступлений йойт а, тха выступлении хIирий театра яле а, оаха сцена тIа хьахьокхар кхетаду кхыча къамаца. Из ишта ца хIинца дарг а дашар, хIанна аьча кортамукьале йолча вай Союзе дахача къамий искусство чулоцам цаI болаш я. Къаьстта дика къахьегаш да тха театр хьахьелача хана деи болх бола бола артисташ, СССР дахьа артист. В. Тхапсоев, РСФСР искусствай заслуженни деятель М. Цаликов, А. Дзукеева. Шуи завода къахьегама ветеранаша санна шоай йокхха опыт кьоначарца дIателар.

Цул тIехьагIа завода производстваца дьажа болх хьашший. Хьашшита знаниша дахьабогIагIа коммунистически къахьегама дика лелаеча инструментальни цеха начальник М. Точиков хьалха а воллаш бола болхлой. Шоай къахьегамах а балха процессах а дуьш цеха начальника. Ерригача заводе а эцIаш я укхазд арахена тайп-тайпара продукци. Производство лакха механизировани я. Цудухьа вIашагIкхьдоаа цеха коллективна шоай планаш хадданна тIехкоачашбе.

Къаьстта безаме хилар артистий завода ветеранаца, духхьал ду целе вIашгIта 50 шера болх бол хьавоагIаче слесарча Н. Хермовца вIашагIкхетар.

Зязаш а дахьаш гIайпара дуьхьало къахьегамхоша стаханови тейни цеха болхлой Е. Белаева, М. Сергеева, З. Ашенкова, В. Михайлова В. Курячкина. Производственни процессан дIаIоьзийт хьашший хьакхаш цIе начальника заместителя С. Ковальенко, Орджоникидзеран «Электрощит» заводаца найсйо хьашшина ду цеха цIийлера болх процесси, болхлой. оамалех лъяьш цеха начальника. Ерригача заводе эцIаш я укхазд арахена тайп-тайпара продукци. Производство лакха механизировани я. Цудухьа вIашг

ВАЙ республика столице дзиполлеттай вежарашха йолчи Къилбаседа - Хlирий драматически театра дотташ лен гастролаш. Уьш деношка дьавахана. Нурадилов Хаишашна Ингушетин театре тронешашта гойтур ду. Цхьаьна шеранна шоай репертуара юкъера дIа ца йоллаш хьайолу Л. Шекспира «Отелло» яра трагеди.

Вуриятталлера бIаьшера дIадолалуш хьалхарчу шерашка англичанаш драматурге классико язъяьча цу трагеди шиъ йоккха а, шиъ йоккхачу а пьесанца. Уьш сингаттамаш дIахьоьжуш «сингалонаш совгIатта» сецна кIона, хоза сецар Дездемонас а йолаш дуненна а вахара а рамза вола Отелло. Цунна хоч кастта пIатам болча Ягос беллача Дездемонайпарца пIелашаро ше бIаргашка боаб этта желаверзалора. Кьона Дездемона да а еррага аристократ а дуьхьал йоллаше а шиъ, ханна дуккха вокхачу. «Iаьржача мазара» елла мазар ерс кIошаш из сага диканаш, цун дега цIеналлях. Тхаписана Отелло чоаханна ва. Из ахчаца кьомах хьавахана сар, лаккача луховин культурера кхоьл. Цун сингаттамца цхьа хIинца цхьатарра лаьа ший кIоаргга кIона. Цун сингаттамца цхьа хIинца цхьатарра дика а ца хIинца кIоаргга уйла яри, хIаьта цунца шийса уйла на еш, юха на уьзаяцца, шийна дего этторга дIа хьагIа кхийтача тайпара, фухха а хIаьрачу ший бесса кIоаргга йоашхан сингаттамца тIара гойтай цу трагеди керттерча турпала Отелло образ. Аьхта тоъярца иза роль шиъ хана доазвеш сийлахьчу артист, К. Станиславски цIергIа Паччахьалкех премс Лауреат Тхаписев Владимир-а.

Малав, мишта Тхаписева вайна возийта Отелло? Цу хаттара жоп дала хьожаргда вай.

Пьеса хьалхарча дейтаешка вайна гу дуккхача тIема котало-кашта сий а тоьлл рузкъа а деана, цул сов1а, цо ше маяххара, шийна дашоашан «сингалонаш совгIатта» сецна кIона, хоза сецар Дездемонас а йолаш дуненна а вахара а рамза вола Отелло. Цунна хоч кастта пIатам болча Ягос беллача Дездемонайпарца пIелашаро ше бIаргашка боаб этта желаверзалора. Кьона Дездемона да а еррага аристократ а дуьхьал йоллаше а шиъ, ханна дуккха вокхачу. «Iаьржача мазара» елла мазар ерс кIошаш из сага диканаш, цун дега цIеналлях. Тхаписана Отелло чоаханна ва. Из ахчаца кьомах хьавахана сар, лаккача луховин культурера кхоьл. Цун сингаттамца цхьа хIинца цхьатарра дика а ца хIинца кIоаргга уйла яри, хIаьта цунца шийса уйла на еш, юха на уьзаяцца, шийна дего этторга дIа хьагIа кхийтача тайпара, фухха а

МОСКВА—БОНН: МАШАР, КХЕРАМЗЛЕ, ЦХЬАН ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДАР

Дунен хилхьашта юкъерча общественностех чоьнлашена латтар КПСС ЦК Генеральни секретера, СССР Лакхочьарча Совета Президиума членан Л. И. Брежнева ФРГ-е йиъна визит.

Газеташа хьалхарча оагIоьш тIа доккхийча алапашца керте гIолла дашо йоазошта кIал хоам бу Л. И. Брежнев. Боккх кхачоьра, кешаттех Л. И. Брежнев ФРГ федеральни канцлера В. Брандтен Бонински аэропорте а федеральни канцлера везача советски хьашта «ВIа» оттагIаьча шун тIа а дан къамьялш. Кепайпозно цхьатарра белгалдоаш, эгIара керте латтарий боараме СССР-ан ФРГ-ечу юкъера дипломатически хьалха «Европе а шун доазонел оарахьа а дIахо кхоккхам кIаьдбара новкъосташ дерзлоьлл йолаш йоло доарIамегIара политически собгIаш хиларна белгалдоаккх, КПСС XXIV съезда хьакхайкьяьнний машаре оарахьара политически Программа дерзлоьлла чакхбоаккхаш йолча Советски Союзо ФРГ-ечохь гIулакхаш машара, цIенача дог-ойлан, шайний гIойле йолча тайпара цхьана леладу гIулакхаш дегIаьнкъувлара полицера дозалларш.

Европерча чоарIача машарех кхерамзлечу гIулакха юкъ-ларамзаме дакъа лаьар — ишта мах бу Л. И. Брежнева ФРГ-е йиъна-ча визита СЕПГ ЦК органо — «Нойес дойлинд» яхача газето. ФРГ канцлера шиъ сайна оттагIаьча шуна тIа Л. И. Брежнева дахь кхаьмала нахоьхьа а тохош, газето къастъеш белгалйоккх шу тIаьра ФРГ-ечарча СССР-ен Польшан договорана, Малхбузен Берлинах лаьча йиъ загIорахьара яьча соглашене, ГДР-ан ФРГ-ечен юкъерча гIулакхий лардех долча договоро цIаькха а бакъъ эгIара кегIанехь кхаьнна йоло дунен дахьашта юкъера проблемаш а кхоастаюуьш хIинарах йола гучухаьрен цу нахьа хиниен IьлямаIе лоарIамен истина яхаш йоло хоттиг: «Советски Союз, шиъ цхьатIоноха — вон социалистически мехкан-а санна, тешаш шиъех, шиъ политически экономически терохех, хIаьта кхаа Сосиальни системах йолча паччахьалкенашца машаре, духхьал машаре яхь лелаеш йIаш йойле йолаш доза гIулакхаш леладелаш кийча а яр, — Л. И. Брежнева дешаш доаладу «Нойес дойлинд». «Исторически лоарIам бола визит», «Европе чоарIа машар цIийтар дуьзъ», «Машарех цхьана гIулакхаш леладеларе паччахьалкенаша» — керте гIолла дахьа цу гайпарча йоазошта кIал кепаток ёс-хоозошашца газеташа Л. И. Брежнева ФРГ-е яьккхача ханах йола материалаш. Европен дерригача дунен гIеп машар хилар цIенача дог гIаьра лоаш мел боаш дег тIаьра хоозбаьлъеш тIаьа ФРГ-е йиъна Л. И. Брежнева визит, хIа-на ахча из визит халкъий машарец кхерамзлера гIулакха юкъе доккха, дело дакъа лацаю да, аьлу «Руде права». «Уьк шерера бIаьсте историна» юкъе гIоргьа КПСС XXIV съезда тIаийча машара Программа кхоачашъера сийлахь-боккхача Советски мехко къастъ-тина хьанкъера хьа санна, — белгалдоаккх «Млада фронта» яхача хьакъа-а чоьнлашена газето «Унион дарс» аьлина керте гIолла дах йоазув а долаш йолча комментаре тIа.

Болгарски общественносто масс-сана ракьа а йолаш къоабалъо Советски Союзан ФРГ-ечен юкъерча гIулакхий уьзоолел таьна на арабоьлаш лоарIам болаш йола КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнева ФРГ-е йиъна визит, хьакхайкадор Болгэ-ре Халкъа Республика Паччахьалкен советна председателя заместителя Г. Андреева. Шеко яц, из визит Европе машарех дикача лоаладоашца цхьана гIулакхаш леладеларе приниплаш тIа латта керда-за йьаьл отгаьдеш Iаьлъамате боккхачу хьакхайкъяьнний машарех кхерамзлех чоьгIашарах. Тахан, дунен хилхьашта юкъерча дренне нийл соотношени машарах социализмах пайдаза долча оарIоразьа тIа-тIа духхьаrIа хуьлуча ден, Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача мехий а СЭВ-а члешаш долча мехий а Йосарбойоаша къаьсттина белгалдоаккхаш чоарIаш латтача хана, Советски Союза, вежарашца йолча кхача паччахьалкенаш политика тIа-тIа чоарIаrIа къяьнна йола дунен гIулакхашта. Кхийбеш практически чакхбоаккхаш Л. И. Брежнева Iаьлъамате дуьхьа хIаманаш дан дешш бола СССР-о лерраrIа чакхбоаккхаш машар беза оарахьара политически нийс дунен хилхьашта юкъе Iаьлъамате чоарIа кхоьдабо. тIамаш ба, Л. И. Брежнева ФРГ-е йиъна визит Советски оарахьара политика дег тIаьра дуьхьаеш хилара йола кхы цхьаьна а цхьа тешаа.

Советски Союз кийча а СССР-ан ФРГ-ечен юкъера дакъа лоаладоахой гIулакхаш дегIаьдолаларен чоарIаrIарен IуьIна дагIаьна СССР-о терраллану, цу тайпара цхьана деладелча гIулакхаша йола да база паччахьалкенан нормабеллаша «Ормен» яхача малхбузенгермански фирма заиязех.

ЛЕНИНГРАД. Балтийски завода стапелаш тIара хи тIа йоссаный «Магдалена Райт» яха тIера мухь а тIехь 47 эзар тонн дозал дола кема-рудовоз. Из шоайгIа кема кийчу ленинградски норвебеллаша «Ормен» яхача малхбузенгермански фирма заиязех.

СУРТА ТIА: «Магдалена Райт» яха кема хи тIа йоаьлла.
С. СМОЛЬСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

СЦЕНА ТIАРА ВАХАР

(РЕЦЕНЗИ)

сиха чакхдаккхара. Цун этгара йоккхагIа доаьзалла я из шийса йоллаrIа сина тIара гойтай цу трагеде керттерча турпала Отелло образ. Аьхта тоъярца иза роль шиъ хана доазвеш сийлахьчу артист, К. Станиславски цIергIа Паччахьалкен премс Лауреат Тхаписев Владимир-а.

Малав, мишта Тхаписева вайна возийта Отелло? Цу хаттара жоп дала хьожаргда вай.

Пьеса хьалхарча дейтаешка вайна гу дуккхача тIема котало-кашта сий а тоьлл рузкъа а деана, цул сов1а, цо ше маяххара, шийна дагIоьшан «сингалонаш совгIатта» сецна кIона, хоза сецар Дездемонас а йолаш дуненна а вахара а рамза вола Отелло. Цунна хоч кастта пIатам болча Ягос беллача Дездемонайпарца пIелашаро ше бIаргашка боаб этта желаверзалора. Кьона Дездемона да а еррага аристократ а дуьхьал йоллаше а шиъ, ханна дуккха вокхачу. «Iаьржача мазара» елла мазар ерс кIошаш из сага диканаш, цун дега цIеналлях. Тхаписана Отелло чоаханна ва. Из ахчаца кьомах хьавахана сар, лаккача луховин культурера кхоьл. Цун сингаттамца цхьа хIинца цхьатарра дика а ца хIинца кIоаргга уйла яри, хIаьта цунца шийса уйла на еш, юха на уьзаяцца, шийна дего этторга дIа хьагIа кхийтача тайпара, фухха а

Бух боашаш бокхха ба цун Дездемонапара безам. Цун безама лардеуллар алхха цIьан Дездемонай дикалах бола тешам хинна Iаш. Из ба, керттерча дакъе, сага дикалах, догIенаналах бола тешам. Цуьхьа Ягос гоазе питам вIашагI а белла Дездемона кагIIоллаеш лейтенантна Кассио, ца леллаш хиларах «факташна» тешаваьча, Отеллона из безамах валар уьлаш — сага цIеналлях бола тешамах валар хул.

Хала да цу воккхача, ма бо, ца сага трагедина бIаразьежа. Духьхьаша из вайна бIаргвайна-ча хана Отелло шийх ницах тешам бенна, майрра кхоменера кьежа-сан хиннаваьле, хIинца вайна гур тIехьажийна иштанна шийна тIаьттача халонна дуьхьалъотта гIерта, шийна хетачох ийисагIа йола кхел е гIерта, сапаригIато айна сар ва. Трагеде тIехьажарча действеш-на къаьста гучайолаш вай хаьара воккхача актера Тхаписев Владимира лаьца гоазза. КIоаргга психологизмаца хьахьокх цо шийтурнала легчурдор, Iоажалаш цакераш дукхахча тIемаш тIа маьрша лийтача Отеллой хIинца легI тохлау Дездемонайх доаладу керча «бакъдараш» хьалдувача Ягой оаз шийна хьахезача. Цун дег чу ца бужаш бокхха кьовсам латт Дездемонайца хIинца а тIехь цо бейнача безаман шийна дего а керто а е еза яхаш хьекача кхелаш юкъе. Котйоал шоллагIа йола уйла. Уьказа белгалдаккха дега Дездемона юш вола Отелло сесаго ше Iехьажара барсенна мар воанIагIа, А, из судахо ва. Наха юкъе хила дега цIена гIулакхаш вIарцахахара, царна юкъе хила беза тешам боабара бекъе вола саг нуьк ма но из судахо ва из. «Тахан со сайна, кхоанга кхъьар а Iехьажара Iаь, — оал по Дездемонайга.

Цуьхьа цу тайпарча лакхача нравственни идеалашца тIехьа волча Отеллой дег чу биса хинна тIехьхара пиз дIабода ше бийнар сий доаьзала сага аьдлитах тийна а тийна тIама гулаьа гулаьа доаг а дегI а цIена дола саг йолча хийча. Тхаписева Юзаргача пси-хологизмаца, цох тешабен хьа-хьокх ше тIехьахиннача нравственни идеалашта хардаьхьа кхел ньна сага йоккха трагеди. Хlинца из шийна ва, хьалхарча Дездемонайна хиннар санна, ка да из хоттало.

Шекспира хьекхелачу дукхаха-на образашта юкъе йIоазргIа-ренни хдагIаьнкеи лоарIам и Ягой образ. Къилбаседа - Хlирий драматически театр оттаьяьча трагеде из роль лоазайо РСФСР искусствай Заслуженни деятела М. Цаликов. Ала деза Цаликов а йоккха гоазал йола актер волга. Цун Яго — наха йоккье йолча эгIара йогIен къзаг1ен оамалий гурмат. Цун ваха-ре керттерадар да фухха хьа а бакъ лаьхьадар, рузкъа Iоадар. Ягойна ла магаш Отеллос ший гIоичалла дейтеашт Кассио чоь-жазар. Цулуьха тийнача баахах Кассио ший новкъара вежжа гIерт из. Ягойна Отелло гоама ва ишта цо цхьан хана ший сесаг Эмилин деланий яхаш алхха дегабаам бен хиларах. Хlитта а из дуьхьаленаллаш цун ший сесаг еаш хиларца (из ишта хи-лар актеро. дика хьахьокх). Ше цу тайпарча дегабаама бакъъа-ш ше хьекъа а доаьзала Iаьржа. Цул сов1а (летарах из керттера баьъа а да) ший вол, бIеха оамалаш кхетаеча Ягойна гоама

ШОАЙ КУЛГАШЦА, ШОАЙ ГОВЗАЛЦА

«Кьонабарий говзалла тохкаш пятилеткана» яхача девизах дIайоллаьй шоай выставка Нохч-ГIалгIай педобъединенин систе-ма сценера учвилишана. Технически дешаро заведенеи дешархой техни-ческин творчески выставкаш чакхбоахьаьрг чIоагIа терхам тIа-ъазъа мероприяти а хинна тIаэтта духхьа ха я вайинга. Бакъъа, ше-оагIаьв-шерара керда творчески экспозиташ хоккхачуларца пер-ъынна, дешархой терхам дуьдгаIа тIаъазаш и ух шерара выставка.

МалагIча экспонаташ хьаллаrIа хьожаргIаьр-те, аьлс хIинца тIа-ставка чуйолча зале чувзьлла. Хlин-на ахча дешархоша хьаьна ин-струменташ, электрически дам-палаган бIагага тайп-тайпарча говза кийчаьнаш экспонаташ ма-самбло дIа-ъоха доалийг биарган. Дlачувзоалаше а гу цIена басар-па кхоагIаьв ГА-700 маркан йола отражатор. Цун тIехьажарча бо-лата урсан доаьзала бокъонна до-лла нух. Цунах йоалла хIара оа-ъал шоай кIошаш, хьаьна ял-ла. Из ишта доаьзала бакъдар ма-ъа